

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงสภาพและปัญหาของดนตรีศึกษาในประเทศไทยนี้ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้มาก่อน งานวิจัยที่พอจะเกี่ยวข้องคือการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดนตรีศึกษา การประเมินโปรแกรมดนตรีศึกษา หรือความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการสนับสนุนการเรียนการสอนดนตรี สำหรับศาสตร์ด้านนี้แม้ว่าจะมีวิวัฒนาการมานานพอสมควร แต่ก็ยังนับว่ายังค่อนข้างใหม่สำหรับวงการศึกษไทย โดยที่ประเทศไทยได้รับแนวความคิดทางการจัดดนตรีศึกษามาจากต่างประเทศ จึงจะขอกล่าว ท้าความถึงความจำเป็นมาของดนตรีศึกษาในต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานโดยสังเขปดังต่อไปนี้คือ

ดร.ณรุท สุทธิจิตต์ ได้ให้ความหมายของดนตรีว่า "เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่มีสาระเฉพาะของตัวเอง ดนตรีเป็นศาสตร์ของการรับรู้ด้านการฟังคือโสตศิลป์ (Aural Art) และศิลปะการแสดง (Performing Art)"¹

เพอร์ซี่ เอ. สคอลลส์ Percy A. Scholes นักวิชาการทางดนตรีผู้ประพันธ์หนังสือ พจนานุกรมดนตรีฉบับมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (The Concise Oxford Dictionary of Music)

ในการแยกแยะเกี่ยวกับความหมายของดุริยางควิทยาได้แยกออกเป็นแขนงต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ ศาสตร์เกี่ยวกับความรู้ในเรื่องเสียง (Acoustics) ฟิสิกส์เกี่ยวกับเสียงร้องของนักร้อง (Physiology of Voice) การรับฟังเสียงของหูและความสามารถในการบังคับใช้กล้ามเนื้อของนักดนตรี จิตวิทยาในเรื่องที่ว่าด้วยความงาม (Psychology of Aesthetics) ดนตรีวิจักษ์ (Musical Appreciation) การให้การ

---

¹ ณรุท สุทธิจิตต์, กิจกรรมดนตรีสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา และเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2531), หน้า 1.

ศึกษาเกี่ยวกับดนตรี (Musical Education) มนุษยวิทยาทางคีตวิทยา (Ethno-Musicology) (เท่าที่จะหาหลักฐานพบอันอาจรวมถึงดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้าน) จังหวะและการวัด (Rhythm and Metrics) บันไดเสียงและโหมด (Modes and Scales) หลักและการวิวัฒนาการของเครื่องดนตรี (Principal and Development of Instrument) รูปแบบของการประพันธ์ (Form) การแยกเสียงประสานของเครื่องดนตรีในวง (Orchestration) ทฤษฎีการประสานเสียง (Theory of Harmony) ประวัติดนตรี (History of Music) ประวัติศาสตร์คีตต่าง ๆ (Bibliography of Music) และรวมถึงความหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอีก ¹

ว่าที่ ร.ต. อวบ เหมะรัชตะ ได้ให้ความหมายของดนตรีคือ "ศิลปดนตรี คือศิลปะของการใช้เสียงดนตรีตามแนวความคิด (Musical Ideas) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม สิ่งแวดล้อมและความต้องการของมนุษย์" ²

ดังนั้นดนตรีศึกษาอาจสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการจัดการศึกษาทางด้านดนตรี ซึ่งเป็นวิชาทักษะเพื่อพัฒนาผลทางการเล่นดนตรี ตลอดจนความสามารถในการเข้าใจและชื่นชมดนตรีที่มีคุณภาพได้อย่างถูกต้อง

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของดนตรีศึกษาไว้หลายประการคือ

¹ Percy A. Scoles, The Concise Oxford Dictionary of Music, (London : Oxford University Press, 1963), p.397.

² อวบ เหมะรัชตะ, "สรุปสิ่งที่ควรสนใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีศึกษาระดับประถมศึกษา" การอบรมครูดนตรี เรื่องการสอนดนตรีในระดับประถมและมัธยมศึกษา (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2525), หน้า 1.

ดร.วิภา คงคาภูถ ให้ความหมายของดนตรีศึกษาคงต่อไปนี้คือ

คือการปลูกฝังการให้การศึกษาทางด้านดนตรีอย่างถูกต้อง มิใช่แต่เฉพาะการฟังเพลงเพื่อความสนุกสนานและความหย่อนใจอย่างเดียว ควรจะเป็นการให้การศึกษาที่อยู่ในระดับต่าง ๆ ทุกด้าน เช่น ด้านทฤษฎี ปฏิบัติ ประวัติ ฯลฯ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ Music Education ผู้ที่จบการศึกษาสามารถไปประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ นักแสดงหรือทำงานด้านการบินเทิง ฯ¹

นอกจากนี้ท่าน ดร.วิภายังได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของดนตรีศึกษาเอาไว้ดังนี้

อาจมีบางคนคิดถามปัญหาอยู่ในใจว่า ดนตรีในโรงเรียนมีหน้าที่และบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง ที่จริงแล้วหลักสูตรดนตรีศึกษานั้นควรจะมีคุณค่าทัดเทียมกับวิชาสามัญอื่น ๆ ในโรงเรียน ทั้งนี้ก็เพราะดนตรีเป็นกระบวนการที่จะทำให้ทุกคนได้มีบทบาททางสังคม จุดประสงค์หลักของดนตรีศึกษาควรที่จะสนองตอบต่อความต้องการทางสติปัญญาและอารมณ์ของนักเรียน

ทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมไปถึงนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในการให้ความรู้ทางดนตรีเพื่อบรรลุถึงจุดประสงค์ดังกล่าวนี้ ควรจะให้สัมพันธ์ต่อยุคสมัยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ประเภทของอารยธรรมและศึกษาเกี่ยวกับแต่ละสังคมที่คนคนนั้น ๆ ได้ถูกสร้างขึ้น จุดประสงค์นี้ไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่อาจจะใช้กับคนทั่ว ๆ ไปก็เพื่อจะทำให้การเข้าสังคมของเขากว้างขึ้น²

ว่าที่ ร.ต. อวบ เหมะรัชตะ ได้ให้ความหมายของดนตรีศึกษาว่า "ดนตรีศึกษาคือ ศิลปะประยุกต์เกี่ยวกับพฤติกรรม สิ่งแวดล้อมและความต้องการของมนุษย์ที่ได้จากประโยชน์ของการเรียนรู้ ประสบการณ์และทักษะรวมทั้งผลงานต่าง ๆ ทางดนตรี"³

¹ สัมภาษณ์ วิภา คงคาภูถ, อาจารย์ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2533.

² วิภา คงคาภูถ "คอถัมภ์ความสำคัญของดนตรีต่อสังคม" วารสารดนตรี ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, พ.ศ. 2529), หน้า 38.

³ อวบ เหมะรัชตะ, การอบรมครูดนตรี เรื่องการสอนในระดับประถมและมัธยมศึกษา, หน้า 1.

เพอร์ซี ซี. บัก (Percy C. Buck) ได้กล่าวถึงดนตรีในหนังสือชื่อ "จิตวิทยา
สำหรับนักดนตรี" (Psychology of Musicians) ในหัวข้อความหมายของการศึกษาไว้ดัง
ต่อไปนี้¹

ดนตรีเป็นศาสตร์หนึ่งของสาขาศิลปะ ซึ่งศิลปะนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการเสริมสร้าง
ความสมบูรณ์ทางการศึกษาอย่างหนึ่ง เราควรให้โอกาสเยาวชนทุกคนได้เรียนเกี่ยวกับศิลปะนี้
การให้โอกาสเยาวชนเหล่านั้นได้เติบโตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอันงดงามของศิลปะนั้น เป็นเหมือน
การให้การศึกษาย่างหนึ่ง "การศึกษา" มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้ถึงเนื้อหาของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
แต่เพียงเท่านั้น แต่ควรช่วยให้เราสามารถแยกแยะระหว่างสิ่งดีงามและความไม่ดีได้ การ
ศึกษาในประเด็นทางศิลปะนั้นคือความสามารถในการตัดสินใจเลือกสิ่งสวยงาม ซึ่งหากเราไร้
ความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องของความงามทางศิลปะเสียแล้ว ก็ประหนึ่งว่าครึ่ง-
หนึ่งแห่งหนทางของความรื่นรมย์ในชีวิตมนุษย์ได้ถูกปิดลง ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ
การสอนศิลปะคือมิใช่เพื่อการผลิตแต่เพียงศิลปินออกมาเท่านั้น หากเป้าหมายใหญ่คือการสร้าง
ให้ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้และเกิด "จินตนาการ" ทางศิลปะเป็นของตนเอง โดยเฉพาะดนตรี
ก็เป็นส่วนหนึ่งของศาสตร์ทางวิชาศิลปะซึ่งจะมีส่วนในการช่วยส่งเสริมจินตนาการให้ เกิดแก่
มนุษย์ได้

การจะทำให้กระบวนการเรียนการสอนดนตรีศึกษามบรรลุเป้าหมายความสำเร็จได้จำเป็นต้อง
ต้องอาศัยครูผู้สอน หลักสูตรซึ่งเป็นเครื่องมือ และผู้เรียนประกอบกัน เพื่อให้ครบวงจรของการจัด
การเรียนการสอนดนตรีศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนดนตรีเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำเนินการเพื่อให้
กระบวนการศึกษามบรรลุสู่เป้าหมายอันน่าพอใจ อาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้ให้
ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของครูดนตรีคือการพัฒนาวิชาดนตรีเอาไว้อุปถัมภ์ใจความสำคัญต่อไปนี้คือ

¹ Percy C. Buck Psychology of Musicians, (London: Oxford
University Press, 1964), p.96.

ครูคนตรีเป็นกุญแจสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการศึกษาวิชาคนตรีในอนาคต การศึกษาวิชาคนตรีจะพัฒนาได้ต่อเมื่อครูคนตรีจะต้องมีคุณภาพ มีการศึกษาสั่งสอนให้ความรู้วิชาคนตรีตามมาตรฐานสากลเสียก่อน ดังนั้นอาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ๙ ได้ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างมุ่งไปที่การพัฒนาครูคนตรีเป็นประการสำคัญ¹

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนตรีศึกษากับการพัฒนาคุณภาพครูคนตรินั้น อาจารย์ชาติรังงาม ได้กล่าวถึงความสำคัญของครูคนตรีเอาไว้ดังต่อไปนี้

คนตรีศึกษาในแนวคิดของพวกเราควรพัฒนาที่ครู เราต้องมีครูที่ออกไปสอนเพื่อการพัฒนาคนตรีศึกษาของไทยให้เจริญขึ้นเราต้องผลิตครูที่มีคุณภาพ ครูจะต้องเห็นว่าการสอนคนตรินั้นเป็นเรื่องสำคัญมิใช่งานฝากหรือเป็นงานที่ทำให้เกิดรายได้ แต่เป็นงานที่ต้องพัฒนาชาติ เพราะคนตรีกล่อมเกลาคิดใจให้เป็นคนอ่อนโยน มีคุณภาพ เป็นคนที่สังคมยอมรับซึ่งจะต้องเริ่มที่ครูในโรงเรียนต่าง ๆ ต้องมีครูคนตรีที่คอยามองข้ามเพียงแต่กิจกรรมอย่างเดียว ภาพพจน์ของครูคนตรีวิชาชีพเหล่านี้ควรต้องเปลี่ยนไป เราต้องตั้งเป้าให้เหมือนกับว่าเราจะเน้นการผลิตครูคนตรีที่มีคุณภาพออกไป เป็นครูแบบที่มีแนวคิดใหม่ ๆ ที่จะสอนให้เด็กมีการพัฒนาอย่างจริงจังในค่านี²

จะเห็นได้ว่าครูคนตรีมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างมาตรฐานและคุณค่าเกี่ยวกับคนตรีให้เกิดแก่เยาวชน โคดาลี (Kodaly) นักการศึกษาชาวฮังการีที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกเกี่ยวกับวิธีการสอนคนตรีของท่าน ได้เห็นความสำคัญของครูผู้สอนและเสนอแนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับครูคนตรีต่ออิทธิพลในการพัฒนาคนตรีศึกษาว่า

¹ วิเชียร วิรินทรเวช และคณะ, "อาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ๙ กับการจัดการสอนนวัตกรรมวิชาคนตรีสากล" หนังสือครูศาสตร์คอนเสิร์ตครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ ฯ โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, พ.ศ. 2533), หน้า 25.

² "การสัมภาษณ์อาจารย์ชาติรังงาม" วารสารดนตรี ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรุงเทพฯ ฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, พ.ศ. 2529), หน้า 51.

หากจะเปรียบเทียบกันแล้ว ดูเหมือนว่าใครเป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียน... จะมีความสำคัญมากกว่าใครคือผู้อำนวยการสถาบันโอเปร่าแห่งบูคาเปส สำหรับผู้อำนวยการผู้ไร้สมรรถภาพ อาจถือว่าเป็นความผิดเพียงครั้งเดียว แต่ครูคนตรีผู้ไร้สมรรถภาพกับชีวิตการทำงานที่ล้มเหลว 30 ปีนั้น เทียบกับได้ทำลายความรักในดนตรีของเยาวชนซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึง 30 รุ่นทีเดียว¹

โคดัลลี (Kodaly) เป็นนักการศึกษาคนตรีที่มีชื่อเสียงชาวฮังการี เรียนที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกกับผลงานหลักสูตรการสอนคนตรีโคดัลลีใช้เพลงพื้นเมืองของฮังการีเป็นสื่อ ในระยะแรกที่ท่านผู้นี้ได้เริ่มทดสอบการใช้หลักสูตรนี้ สามารถทำให้กระทรวงศึกษาธิการฮังการีอนุญาตให้ขยายขอบเขตการสอนออกไปให้กว้างขวางในโรงเรียนประถม จนในที่สุดทั่วประเทศได้ เพราะพบว่า การเรียนดนตรีช่วยให้ผลสัมฤทธิ์วิชาสามัญอื่น ๆ เพิ่มประสิทธิภาพสูงขึ้นโดยเฉพาะการเรียนวิชาคณิตศาสตร์²

จากข้อคิดของนักการศึกษาทางด้านคนตรีศึกษาหลายท่าน ทำให้สรุปได้ว่าการจัดคนตรีศึกษาให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้น ครูเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่งในการนำและดำเนินการให้ระบบการจัดการศึกษาดนตรีก้าวไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา

ดังนั้นผู้วิจัยขอสรุปความหมายของคนตรีศึกษาว่า เป็นกระบวนการให้การศึกษาด้านคนตรี ซึ่งรวมถึงความสามารถทางทักษะในการบรรเลงเครื่องดนตรี ความรู้ความเข้าใจทางด้านทฤษฎีดนตรี ประวัติทางด้านคนตรี การประสานเสียง ลักษณะและแบบแผนของคนตรีและเพลงในสมัยต่าง ๆ ความชื่นชมและความเข้าใจคนตรีสามารถแยกแยะว่าคนตรีชนิดใดเป็นคนตรีที่มีคุณภาพตามแต่ละระดับในการให้การศึกษาระดับประถม มัธยม และการจัดในระดับอุดมศึกษา แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอกำหนดกรอบความหมายของคำว่าคนตรีศึกษาว่าหมายถึง โปรแกรมการศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษา เพื่อการผลิตครูสอนคนตรี ที่มีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครูที่เป็นของรัฐบาล ทั้งระดับอนุปริญาและระดับปริญญาตรี

¹ Lois Choksy, The Kodaly Method (America : Prentice Hau, Inc, 1974), p. 7.

² Ibid, p. 10.

พัฒนาการของดนตรีศึกษา

1. พัฒนาการของดนตรีศึกษาในยุโรป

ในสมัยกรีกโบราณสำหรับด้านที่เกี่ยวกับดนตรีศึกษา การศึกษาถูกแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ดนตรีศึกษาและยิมนาสติก อันเป็นการแบ่งการศึกษาออกเป็นทางด้านกายและทางด้านจิตใจ สำหรับในด้านดนตรีศึกษานั้นยังหมายถึงการศึกษาวิชาวรรณคดี ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นวิชาสำหรับผู้มีการศึกษาชั้นสูงในสมัยนั้น¹

ช่วงสมัยยุโรปตอนต้น การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของทางศาสนาจักรและดนตรีถือกันว่าเป็นศาสตร์หนึ่งที่สำคัญทางการศึกษา การเรียนการสอนในสมัยนั้นเน้นเพื่อจะใช้สำหรับประกอบพิธีการต่าง ๆ ทางศาสนาและการบูชาสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า หลักสูตรของหลาย ๆ โรงเรียนในสมัยนั้นเน้นการสอนร้องเพลงที่ใช้สำหรับการสวดต่าง ๆ² สำหรับหลักสูตรอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยในสมัยนั้นได้แบบแผนมาจากสมัยกรีกโบราณที่เรียกว่าศิลปศาสตร์ทั้ง 7 ประการ (Seven Liberal Arts) แยกหลักสูตรออกเป็นสองอย่างคือ "ตรีวิอุม" (Trivium) มีวิชาที่ต้องศึกษาในหลักสูตร 3 วิชาคือ ไวยากรณ์ ตรรกวิทยา และศิลป์ในการปราศัย (Grammar, Dialectic, Rhetoric) เป็นหลักสูตรสำหรับปริญญาตรี ส่วนหลักสูตรสำหรับปริญญาโท เรียกว่าควอดริอุม (Quadrivium) ประกอบด้วยสี่วิชาคือ เรขาคณิต คณิตศาสตร์ ดนตรีและดาราศาสตร์ (Geometry, Arithmetic, Music, Astronomy) สำหรับวิชาดนตรีศึกษามีทั้งการเรียนเพลงร้องในแบบต่าง ๆ และทฤษฎีทางด้านเสียงของเบอร์รุส (Boethius; A.D. 470 - 524) ซึ่งมีตำราทั้งหมด 5 เล่มเป็นเนื้อหาที่รวบรวมมาจากทฤษฎีในสมัยกรีกโบราณ ผู้ที่ต้องการศึกษาในทั้งสองระดับนี้จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับศิลปการดนตรีทั้งกล่าวมาแล้วเป็นอย่างดี³

¹ Allen Percival, History of Music (London : The English University Press, 1961), p.10.

² สัจวาร พิชเชนทรโยธิน, ประวัติการศึกษาตะวันตก (เอกสารประกอบการสอนของภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 22.

³ Allen Percival, History of Music, p.52.

ในสมัยพิลาคลิสม์ ในด้านที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาคบตรีให้กับฆราวาสทั่วไปได้มีการสอนดนตรีศึกษาให้กับชนชั้นอัศวินซึ่งถือว่าเป็นชนชั้นขุนนาง ซึ่งหลักสูตรที่ใช้ยึดถือคือศิลปะชิวาลรี (Chivalry) ประกอบด้วยการสอนการขับถ้ำนำต่าง ๆ ประกอบการบรรเลงพิณและรวมทั้งมีการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ด้วย ¹

ต่อมาในสมัยเรอเนสซอง อันเป็นสมัยที่มีการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการต่าง ๆ อันมีรากฐานมาจากการมีความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของมนุษย์ชาติและความสำคัญของการมีความรื่นรมย์ในชีวิตที่มากขึ้นนั่นเอง ได้มีการนำแบบแผนต่าง ๆ ที่เคยใช้กันในสมัยกรีกโบราณมาเป็นแม่แบบอีกครั้งหนึ่ง และดนตรีศึกษาก็ได้รับความนิยมและสนใจมากขึ้นอีกครั้งหนึ่งในยุคนี้ ²

ในทวีปยุโรปเคยมีโรงเรียนสอนการขับร้องอยู่ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า โรงเรียนสอนการขับร้อง เป็นที่ที่ เคยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของการดนตรีศึกษาเป็นเวลากว่า 1,000 ปี โดยที่ในสมัยหนึ่งนั้นในประเทศอังกฤษเองก็มีโรงเรียนประเภทนี้บร่อย ๆ โรงเรียนที่เดียวโรงเรียนเหล่านี้ได้มีกิจกรรมอย่าง เข้มแข็งสม่ำเสมอจนกระทั่งมีการลดอำนาจของศาสนจักรในประเทศอังกฤษจากนิกายโรมันแคทอลิกมาเป็นแบบอังกลิคันในปี ค.ศ. 1523 - 1539 ในสมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 ได้ทำให้โรงเรียนแบบนี้สูญหายไปเกือบหมด ³

ในทัศนะที่จะได้มีกล่าวอ้างถึงความเป็นไปในฝรั่งเศส เยอรมัน สวิตต์ และในอิตาลี ในราวสมัยศตวรรษที่ 18 - 19 เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ในสมัยนั้นนายช็อง จาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ได้เป็นผู้วางรากฐานการศึกษา โดยที่มีการใช้แนวการสอนดนตรีที่เป็นแบบฉบับของเขาเองใน "Émile ou De l'Éducation" (ค.ศ. 1762) รูสโซ (Rousseau) ได้เรียกร้องให้ใช้เพลงร้องสำหรับการสอนเป็นเพลงที่มีความเรียบง่ายและไม่ต้องมีลักษณะดรามมาติก (Dramatic) หมายถึงละคร แต่ในทัศนะจะหมายถึงเพลงที่ไม่มีการแสดงอารมณ์รุนแรงต่าง ๆ เช่น รัก เศร้า หรือโกรธเกรี้ยว และการเน้นการอ่านโน้ต

¹ Percy A. Scholes, The Concise Oxford Dictionary of Music, (London : Oxford University Press, 1964), p.174.

² Percival, History of Music, p.92.

³ Scholes, The Concise Oxford Dictionary of Music, p.175.

ควรจะมาหลังจากที่ผู้เรียนได้เกิดความสนใจและรักดนตรีอย่างแท้จริง หลังจากนั้นจึงจะให้ความ
สนใจในการอ่านโน้ต แบบอนที่หลักการสอนของเขานั้นจะมีผู้ไม่เห็นด้วยอยู่บ้าง ในสมัยนั้นเองก็ได้
มีการพูดคุยถกเถียงว่าสิ่งใดควรมาก่อนหรือหลัง ระหว่างการอ่านโน้ตกับการเรียนปฏิบัติ นอกจากนี้
รูโซได้เสนอหลักการสอนที่เป็นความคิดที่ใหม่ในสมัยนั้น และสามารถกล่าวได้ว่ายังคงเป็นความคิด
ที่ก้าวหน้าอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือคำแนะนำของเขาที่เสนอให้เด็กนักเรียนทุกคนควรที่จะได้ฝึกหัดในบท
ประพันธ์ของท่านอง นอกจากนี้ยังได้เป็นผู้ที่โต้แย้งอย่างมีเหตุผลอันน่ารับฟังเกี่ยวกับการเสนอให้
ระดับเสียงของโน้ตตัวโด (C) ควรที่จะมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเลื่อนได้ตามสถานการณ์ ไม่ควร
ที่จะกำหนดระดับเสียงตายตัว (นอกจากนี้เขายังรวมถึงโน้ตตัว ลา อีกด้วยที่ควรจะมีสภาพเช่น
เดียวกัน)¹

สำหรับดนตรีศึกษาในต่างประเทศที่น่าจะได้อ้างถึงในที่นี้ ขอเสนอเพียงความเป็นมา
ของดนตรีศึกษาในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

2. พัฒนาการของดนตรีศึกษาในประเทศอังกฤษ

นักวิชาการตลอดจนนักคิดนักเขียนในศตวรรษที่ 16 และ 17 ให้ความสำคัญต่อวิชาดนตรี
ว่าเป็นศาสตร์ที่มีคุณค่าชั้นสูงศาสตร์หนึ่งสำหรับหลักสูตร ท่านเหล่านั้นประกอบด้วย เซอร์โทมัส
เอเลียท (Sir Thomas Elyot) นายมุลคาสเตอร์ (Mr. Mulcaster) ผู้อำนวยการ
โรงเรียนเทเลอร์ (1561-86) และโรงเรียนเซนต์ปอล พับลิก สกูล (1596-1608) รวมทั้งนาย
มิลตัน (Mr. Milton) ต่างก็มีความคิดเห็นในแนวเดียวกัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าดนตรี-
ศึกษาในสมัยนี้มีความเจริญรุ่งเรืองได้รับการสนับสนุนจากนักการศึกษามากที่สุดทีเดียว ²

ในราวศตวรรษที่ 18 ดูเหมือนว่าความสำคัญของดนตรีศึกษาต่อหลักสูตรจะลดน้อยลงมาก
ไม่ว่าจะเป็นในโรงเรียนชายหรือโรงเรียนสตรี เพียงแต่ถือว่าเป็นความสามารถเล็กน้อยเท่านั้น ³

¹ Scholes, The Concise Oxford Dictionary of Music, p.176.

² Ibid, p.176.

³ Ibid, p.177.

ในศตวรรษต่อมาการศึกษาแบบใหม่ ๆ มีการพัฒนาขึ้นมากในประเทศอังกฤษ ทำให้
 คนตรีศึกษากลับมามีความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะการจัดการศึกษาและหลักสูตรในโรงเรียน
 ระดับประถมศึกษาค่อย ๆ พัฒนาทำให้คนตรีศึกษาในขณะนั้นมีระบบและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ
 เป็นระเบียบแบบแผนที่ดีมากยิ่งขึ้น ในสมัยนั้นปรากฏว่าโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลให้ความสำคัญ
 สำคัญและสนใจคนตรีมากยิ่งขึ้นกว่าโรงเรียนแบบพิชิตศึกษา (Public School) (สำหรับ
 ประเทศอังกฤษโรงเรียนแบบนี้หมายถึงโรงเรียนของเอกชนจัดเป็นแบบโรงเรียนประจำสำหรับ
 ครอบครัวชั้นสูงของอังกฤษซึ่งนิยมส่งลูกหลานเข้ารับการศึกษามาก่อนกับคนธรรมดา บาง
 โรงเรียนก่อตั้งมาเก่าแก่มาก เช่น โรงเรียนอีตัน มีมาตรฐานการเรียนการสอนค่อนข้างดี)²
 จึงปรากฏว่าในสมัยนั้นลูกคนจนหรือคนธรรมดาที่เข้าโรงเรียนของรัฐบาลจะมีมาตรฐานการศึกษา
 คนตรีที่ดีมากกว่าบุตรหลานคนมีฐานะ อย่างไรก็ตามนายอิริง (Mr. Iring) ผู้อำนวยการ
 โรงเรียนอัททิงแฮม อันเป็นโรงเรียนแบบพิชิตศึกษา เห็นความสำคัญของคนตรีศึกษาว่ามีความ
 จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน ท่านผู้นี้จึงได้วางรากฐานของการศึกษาศิลปศาสตร์แขนงนี้
 จนเจริญก้าวหน้าแพร่หลายมากในหมู่โรงเรียนแบบนี้ จนกระทั่งในปัจจุบันโรงเรียนแบบพิชิตศึกษา
 ได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันที่มีบทบาทในระดับแนวหน้าที่มีมาตรฐานชั้นสูงในการเรียนการสอน
 คนตรี ถือว่ามีความสำคัญระดับชาติในการผลิตนักเรียนเพื่อเตรียมสำหรับการเรียนต่อในระดับ
 อาชีพต่อไป³

¹ Schoces, The Concise Oxford Dictionary of Music,
 p.177.

² สัจวร พิธเณทรโยธิน, ประวัติการศึกษาตะวันตก, หน้า 58.

³ Stanley Sadie, The Grove Dictionary of Music and Musician
 (London : Mcmillan Publisher Limited, 1980), Volum.6. p.22.

จากความสำเร็จในการพัฒนามาตรฐานการดนตรีศึกษาในโรงเรียนพับลิกสกูลอย่างสูง
นี้มีผลอย่างมากต่อการจัดการอุดมศึกษาของอังกฤษ วิชาชีพดนตรีได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น
ทั้งในรูปของการนับถือนการชั้นสูงหรือการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพ ดนตรีได้รับการยอมรับว่าเป็น
คุณสมบัติของผู้มีการศึกษา และเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นตามลำดับ

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของดนตรีศึกษาในสหราชอาณาจักรนับแต่ปี ค.ศ. 1870 เป็นต้นมา
คือการสอบเทียบระดับชั้นทางดนตรีของสถาบันดนตรีหลายต่อหลายสถาบัน สถาบันดนตรีเหล่านี้
ส่วนใหญ่ก่อตั้งมานานและมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ อาทิเช่น ทริบิตี คอลเลจ มิวสิค ระบบการสอบ
เช่นนี้ไม่ปรากฏที่ใดในยุโรปหรืออเมริกา ทางสถาบันเหล่านี้จะส่งผู้ทรงคุณวุฒิออกไปยังที่ต่าง ๆ
เพื่อสอบเทียบเกรดและมีการสอบเลื่อนชั้น ทั้งสำหรับเปียโน เครื่องสายหรือเครื่องเป่าต่าง ๆ ¹

นับจากปี ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา กิจกรรมดนตรีศึกษาในอังกฤษมีการพัฒนาอย่างสูงมาก
เพราะได้รับการส่งเสริมทั้งด้านงบประมาณและการพัฒนาบุคลากร ปรากฏว่าไม่ว่าจะเป็นวงดุริยางค์
ของโรงเรียน วงเครื่องเป่าต่าง ๆ การเรียนเปียโน การเรียนเครื่องสายชนิดต่าง ๆ การจัด
บรรเลงออร์เคสตราของประจำโรงเรียน การส่งเสริมให้นักเรียนมีผลงานในด้านคีตนิพนธ์เหล่านี้
ได้รับการพัฒนาให้มียุคภาพสูงมาก นอกจากนี้ยังจัดให้วิชาดนตรีเป็นวิชาเลือกสำหรับนักเรียนนอก
เหนือจากเป็นวิชาบังคับ มีการพัฒนาการใช้ทฤษฎีการสอนดนตรีแบบใหม่ ๆ การจัดสอนดนตรีทาง
วิทยุ หรือการจัดการแสดงคอนเสิร์ตสำหรับนักเรียน จากการส่งเสริมดนตรีศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
ภาพเช่นนี้ ทำให้มาตรฐานทางดนตรีของประเทศอังกฤษได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพสูงมากประเทศ
หนึ่งในโลก ²

ในขณะที่มีการพัฒนาการสอนดนตรีในโรงเรียนอย่างมาก ทางคณาจารย์ผู้สอนดนตรีก็มิได้
มีการละเลย สถาบันดนตรีหลายแห่งได้จัดโครงการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ แก่ครูดนตรี
เหล่านั้นในขณะที่ปิดภาคเรียน โดยมีวัตถุประสงค์จะให้ครูดนตรีเหล่านั้นได้พัฒนาความสามารถของ
คนใหม่ประสิทธิภาพที่อยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันจะพบว่าสถาบันเหล่านั้นได้จัดให้มีการอบรมในระยะสั้น ๆ
สำหรับผู้สอนมากมายทีเดียว ³

¹ Scholes, The Concise Oxford Dictionary of Music, p.175.

² Sadie ; The Grove Dictionary of Music and Musician, p.22-24.

³ Ibid, p.27.

3. พัฒนาการของดนตรีศึกษาในประเทศอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มมีการศึกษาดนตรีอย่างจริงจังตั้งแต่ต้นปีค.ศ. 1800 เป็นต้นมา ผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการพัฒนาคือ นายลอเวล เมสัน (Lowell Mason) ในปี 1830 เขาได้เริ่มมีบทบาทในการส่งเสริมดนตรีศึกษาไปทั่วประเทศ ถึงปีค.ศ. 1833 เป็นผู้ก่อตั้งสถาบันดนตรีแห่งกรุงบอสตัน (Boston Conservatoire) เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและคอยส่งเสริมดนตรีศึกษาในประเทศอเมริกาตลอดเวลาการทำงานในช่วง 30 ปีของเขาและในปีค.ศ. 1851 ได้เป็นผู้ตั้งสถาบันฝึกหัดครูดนตรี เน้นการสอนหลักและวิธีการสอนดนตรีให้แก่ครูดนตรี ซึ่งคอร์สนี้ใช้เวลาในการเรียน 3 เดือน

การพัฒนารูปแบบของหลักสูตรดนตรีที่มีการสอนในโรงเรียนซึ่งเป็นผลมาจากความสำเร็จของรัฐบาลบอสตันเป็นแห่งแรกที่มีการใช้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมคือเกิดขึ้นในปีค.ศ. 1833 ต่อมาโรงเรียนอีกหลายแห่งที่จัดการสอนดนตรีในโรงเรียน เช่น เคียวกันคือ โรงเรียนในเมืองบัฟฟาโล (Buffalo) เมื่อค.ศ. 1837 โรงเรียนที่เมืองพิทส์เบิร์ก (Pittsburgh) ค.ศ. 1844 โรงเรียนที่เมืองซินซินนาติ (Cincinnati) เมื่อปีค.ศ. 1846 โรงเรียนที่เมืองโพรวิเดนซ์ (Providence) เมื่อปีค.ศ. 1848 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่ชิคาโก (Chicago) โรงเรียนที่กรุงวอชิงตัน (Washington DC,) ปีค.ศ. 1845 ที่เมืองซานฟรานซิสโก (San Francisco) ค.ศ. 1851 โรงเรียนที่เซนต์หลุยส์ (St. Louis) ค.ศ. 1852 ส่วนในกรุงนิวยอร์ก (New York) เป็นหนึ่งในเมืองสุดท้ายที่มีการรับหลักสูตรดนตรีศึกษาเข้ามาในโรงเรียนคือในปีค.ศ. 1898 เรื่อยมาจนปัจจุบันดนตรีในโรงเรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของระดับนานาชาติ มีหน่วยงานที่มีบทบาทในด้านดนตรีศึกษาชื่อว่า มูลนิธิมิวสิก เอ็ดดูเคชัน เนชันแนล คอนเฟอเรนซ์ (Music Education National Conference) ก่อตั้งในปี 1907 เป็นหน่วยงานสำคัญที่ช่วยสนับสนุนพัฒนาการดนตรีศึกษา ภายหลังจากการก่อตั้งของหน่วยงานนี้กว่า 50 ปีพบว่า เป็นสถาบันที่มีบทบาทในการนำหลักเกณฑ์ทางการเรียนการสอนดนตรีแบบใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนดนตรีของอเมริกา อีกทั้งยังเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางดนตรีในระดับแนวหน้าของอเมริกาอีกด้วย ²

ส่วนการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา มีทั้งหน่วยงานเอกชนและรัฐบาลที่รับผิดชอบการจัด แยกออกเป็นสองลักษณะคือ ภาควิชาหรือคณะดนตรีที่มีการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันดนตรีซึ่งส่วนใหญ่จะ เน้นการสอนเพื่อผลิตนักดนตรี แต่ในมหาวิทยาลัย เน้นการผลิตนักวิชาการ การเรียนการสอนมีตั้งแต่ประกาศนียบัตรจนถึงระดับปริญญาโท ภูมิบัณฑิต เริ่มมีการจัดการ

¹ Sadie, The Grove Dictionary of Music and Musician, p.27-28.

² Ibid, p. 31-33.

เรียนการสอนมาตั้งแต่ปลายสมัยศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยแรกที่มีการเรียนการสอนดนตรีคือมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเริ่มสอนในปี.ศ. 1875 (ให้ปริญญาคุณวุฒิตั้งครั้งแรก 1905) มหาวิทยาลัยเยลจัดในปี.ศ. 1894 มหาวิทยาลัยโคลัมเบียจัดค.ศ. 1896 ฯลฯ สำหรับสถาบันดนตรีเริ่มมีการจัดเป็นครั้งแรกคือที่สถาบันโอเบอร์ลินเมื่อค.ศ. 1865 สถาบันดนตรีซินซินนาติตั้งเมื่อ 1867 สถาบันฟิวด์ จัดเมื่อค.ศ. 1868 สถาบัน คิลฟแลนด์เมื่อค.ศ. 1902 สถาบันดนตรีจูลิอาร์ทตั้งเมื่อค.ศ. 1904 และสถาบันอิสต์แมนตั้งเมื่อค.ศ. 1913 ฯลฯ มหาวิทยาลัยและสถาบันดนตรีเหล่านี้ยังมีการเรียนการสอนเรื่อยมาถึงปัจจุบัน จุดเด่นของการสอนคือสถาบันเหล่านี้จะมีการเชิญนักดนตรีที่มีชื่อเสียงของยุคมา เป็นอาจารย์ประจำหรืออาจารย์พิเศษซึ่ง เป็นการเสริมประสิทธิภาพของการสอน

4. พัฒนาการของดนตรีศึกษาในประเทศไทย

พัฒนาการของศาสตร์ด้านดนตรีในประเทศไทยนั้นมีมานานนับพันปี หลักฐานแรกคือภาพภาพปูนปั้น ที่อำเภอคูบัว จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นภาพนางใน 5 นางกำลังแสดงท่ารบเพลงดนตรี มีเครื่องดนตรี 4 ชิ้นและเข้าใจว่าขับร้อง 1 คน ภาพนี้สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะสมัยทวารวดีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-16 ลักษณะของเครื่องดนตรีแสดงให้เห็นความเจริญและต้องใช้วิธีการบรรเลงที่ค่อนข้างสูง แสดงว่าดนตรีของสุวรรณภูมิในยุคนั้นคงได้เริ่มพัฒนาก้าวหน้าเป็นอย่างดี²

จากหลักศิลาจารึกที่พบที่จังหวัดสุโขทัยได้พบข้อความที่เกี่ยวกับดนตรีโดยสังเขปถึงลักษณะวงดนตรีที่เรียกว่า "ปญฺจจุคฺ คฺริย" คือ ศิลาจารึกหลักที่ 1 (ของพ่อขุนรามคำแหง) กล่าวถึงดนตรีว่า "คฺยงคฺกลอง คฺยงเสียงพาทย์เสียงพิณ เสียงเลือนเสียงขับ ใครจักมักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื้อน เลื้อน" ในศิลาจารึกเขาสุมณภูฏ เมื่อคราวฉลองพระพุทธบาทจำลอง ได้กล่าวถึงกระบวนแห่ไว้ว่า "หฺงสองปลากหนทาง ย่อมเรียงขันหมาก จันพลูบูชา พิมลระบำเตนเล่นทุกวัน คฺยงเสียงอันสำราญบุชา อิกคฺยงคฺริยาพาทย์พิณ ห้อง กลอง เสียงคฺยง สี่พดฺยคฺยงจกฺหมอนใส่..." ในศิลาจารึกวัดโศการาม จังหวัดสุโขทัย จารึกเป็นภาษามคธด้วยตัวอักษรขอม นายประสาน บุญประคอง เป็นผู้อ่านและ ร.ศ.ท.แสง มนวิฑูร เป็นผู้แปล ตีพิมพ์

¹ Sadie, The Grove Dictionary of Music and Musician, p.31-33.

² สنجัก ภูเขทอง, "เราได้อะไรบ้างจากภาพปูนปั้นที่คูบัว", ทางเข้าสู่ดนตรีดนตรีไทย, หน้า 110. (อัสมาเนา)

ในนิตยสารรายเดือนของกรมศิลปากร ปีที่ 9 เล่ม 3 พ.ศ. 2508 หน้า 73 ความว่า "นตฤมทาสี
สา ตาพาทัก ใหญ่จรงค์ ทุริย์ ส่วสัก มหาเกรี มหาศาล สหุทิศคาทเกจิ จ..." แปลได้ใจความ
ว่า "พร้อมกับให้พนักงานชาวประโคม ประโคมคนตรีมองค์ 5 เช่นฆ้อง เป็นต้น และมีสังข์ ปี่
กลองใหญ่ กังสดาลใหญ่" คำว่า "ปญจรงค์ ทุริย์" ต้องหมายถึงการประสมวงของอินเดีย มิใช่
ปี่พาทย์เครื่อง 5 ไทย ซึ่งคงรู้จักเป็นอย่างดีแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย ¹

อย่างไรก็ตามดนตรีของไทยก็ได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการผสม
วงแบบต่าง ๆ แยกย่อยออกไปมากมาย ทั้งวงเครื่องตี วงมโหรี วงเครื่องสาย ในค่านการศึกษา
ดนตรีไทยเท่าที่ผ่านมาในอดีต ไม่ว่าจะเป็นคนตรีไทยเดิม หรือคนตรีพื้นเมืองก็ตาม นิยมใช้หลัก
สำคัญ 3 ประการคือ ²

1. การชี้แนะ คือให้ทำตามที่ครูสั่ง
2. การท่องจำ ทั้งที่เป็นบทเพลงและท่าทางเทคนิคการบรรเลงโดยไม่มีการบันทึก

เป็นคัวโนต

3. ยึดมั่นในจารีตประเพณี

การศึกษาในลักษณะนี้ครูผู้สอนถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาอย่างหนึ่ง การศึกษาคือการ
เรียนบรรเลงให้โต้เพลงและจำเพลงได้แม่นยำและยิ่งมากเท่าใดยิ่งดี ผู้เรียนจะสามารถวัดในหมู่
นักดนตรีเองว่าตนเรียนมาจากสถาบันไหน โดยจะดูว่าโต้เรียนกับครูคนใด มีสถาบันคือตัวครูเป็น
ผู้ให้ความรับรองถึงคุณภาพของนักเรียนว่า ถ้าเรียนกับครูนี้มีทางแบบนี้จึงจะเป็นที่ยอมรับหรือไม่

เมื่อดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและใช้ในประเพณีต่าง ๆ ในสมัยก่อน ย่อมต้องมีความ
จำเป็นในการฝึกหัดให้การศึกษาคนตรีแก่ผู้ใฝ่ใจเพื่อผลิตนักคนตรีออกมารับใช้สังคม อาจารย์มนตรี
ตราโมท บรมครูทางดนตรีไทยได้บันทึกเกี่ยวกับวิธีฝึกหัดคนตรีไทยในสมัยก่อนไว้อย่างน่าสนใจ

¹ สังคีต ภูเขาทอง, ทางเข้าสู่คนตรีไทย, หน้า 109. (อัครสำเนาะ)

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

... การเริ่มเรียนจะเริ่มเรียนกันในวันหยุดสัปดาห์ เพราะถือว่าวันหยุดสัปดาห์เป็นวันครู ผู้ที่จะเรียนดนตรีจะต้องหาดอกไม้ธูปเทียนมาเคารพครูเป็นการฝากตัวเข้าศึกษา การที่จะเลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใดก็เป็นความสำคัญอยู่ไม่น้อย เมื่อได้เลือกเครื่องดนตรีเหมาะสมกับร่างกายของตัวแล้ว จึงเริ่มเรียนต่อไป

หน้าที่ของครูที่สอนภาคปฏิบัติ

1. จะต้องสอนให้ผู้เรียนนั่งให้ถูกแบบแผนแห่งการใช้เครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ ว่าควรจะนั่งขัดสมาธิหรือนั่งพับเพียบ แต่จะนั่งอย่างไรก็ตาม จะต้องให้มือเท้าทางออกผายไหล่ผึ่ง อย่าวางหลังขมข้อ

2. สอนให้จับเครื่องดนตรีให้ถูกลักษณะ เช่น จะเข้ จะต้องพันไม้ค้ำค้อย่างไร วางนิ้วและมืออย่างไร ตรงไหน หรือหัดฆ้องวงจะจับไม้ค้อย่างไร ถ้าเรียนซอควรจับคันทันค้อย่างไร วางนิ้วตรงไหน เป็นต้น

3. เริ่มสอนให้กระทำสิ่งเหล่านี้ให้เป็นเสียงโดยยังไม่ต้องเป็นเพลง เช่น สอนให้ค้ำจะเข้ โดยให้ใช้สายเปล่าทั้งสามสายหรือสี่สายเปล่า โดยยังไม่ต้องลงนิ้ว ต่อไปจึงให้ไล่เสียงเรียงกันและข้ามชั้นเป็นระยะ ๆ ค้างเต่าง่ายไปหายาก ส่วนการฝึกหัดตีพาทย์ตามแบบแผนโบราณมาจะต้องฝึกหัดฆ้องวงก่อน โดยครูจะจับมือให้ตีเพลงสาธุการ และต่อเพลงไหมโรงเย็บต่อไป ในจำพวกเครื่องตีตี คีร์จะไดฝึกโสตประสาทให้รู้จักการเทียบเสียงเฉพาะเครื่องดนตรีของคนเสียในขั้นนี้ ขั้นต่อไปจึงค่อยต่อเพลงที่สั้น ๆ และง่าย ๆ ไปก่อน เช่น ตันเพลงฉิ่ง จรเข้หางยาว เป็นต้น แล้วจึงค่อยเลื่อนการต่อเพลงให้ยากขึ้นทุก ๆ ทีตามลำดับความสามารถของศิษย์ ในขั้นนี้ควรสอนให้รู้จักจังหวะไปด้วย เช่น จังหวะฉิ่งและฉับว่าจะตรงกับท่านองเพลงตรงไหน

4. ถ้าผู้เรียนคนใดมีที่ท้าวว่าจะเรียนเครื่องดนตรีชนิดใดต่อไปได้ก็ กิจเปลี่ยนเครื่องดนตรีให้ผู้นั้น เช่น ผู้เรียนพาทย์เมื่อฝึกหัดค้ำฆ้องอยู่พอสมควรแล้ว มีที่ท้าวว่าจะเป็นคนระนาดเอกได้ก็เริ่มฝึกหัดระนาดเอกให้ หรือจะเป่าปี่ได้ก็ตีระนาดทุ้มได้ก็เปลี่ยนเครื่องดนตรีไปให้ตามที่ครูสังเกตเห็นว่าผู้นั้นจะก้าวหน้าไปได้

5. สอนให้รู้ว่าทำนองอย่างไรใช้แทนกันได้บ้างลองเปรียบเทียบให้เห็นว่าทำนอง
 อย่างนี้กับทำนองอย่างโน้น โดยใช้เม็ดยุทหร่ายให้ฝึกแปลกออกไป แล้วมีความยาวเท่ากันหรือ
 ตรงกันอย่างไรให้ศิษย์ทราบอย่างชัดเจน ขึ้นต่อไปก็แล้วแต่ฝีมือ เซาว์นและความรู้ของศิษย์
 ว่าจะสมควรอย่างไร ถ้ามีความสามารถพอที่จะต่อเพลงเดี่ยวได้ โดยปฏิบัติในการพลิกเพลง
 ต่างๆ ตามวิชาการของเครื่องดนตรีนั้น ๆ ครูก็ควรจะสอนให้เพื่อเป็นกำลังใจของศิษย์...

นี่เป็นการสอนตามลำดับตามแบบแผนซึ่งโบราณได้ใช้มา แต่ไว้ในสมัยปัจจุบันผู้เรียนมัก
 ต้องการเรียนลัดกันโดยมาก เพราะฉะนั้นก็แล้วแต่ครูจะวินิจฉัยว่าสมควรจะฝึกสอนให้อย่างไร

การศึกษาดนตรีในปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทและแนวทางที่ต่างจากวิธีการสอนดนตรีใน
 อดีตอย่างสิ้นเชิง ปัจจุบันประเทศไทยมีการจัดหลักสูตรดนตรีให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับ
 มัธยมศึกษาและเป็นวิชาเอกในชั้นอุดมศึกษา มีการวางเกณฑ์มาตรฐานของการเรียนการสอน ด้าน
 หลักสูตรมีการพิจารณาและจัดค่านเนื้อหารายวิชา การสอน และความรู้ทางวิชาการควบคู่กันอย่าง
 พอเหมาะ และพัฒนาขึ้นไปในแนวทางที่ดีขึ้นจึงจะได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของดนตรีศึกษาในประเท-
 ไทยโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ก่อนที่จะมีการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ได้มีคณะกรรมการดำเนินการคือ
 สภากิจการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี
 พ.ศ. 2452 โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นองค์สภานายก เมื่อแรก
 ประชุมนั้นได้มีส่วนที่เกี่ยวกับดนตรีศึกษาอยู่ส่วนหนึ่งคือ "พระดำริรูปการณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"
 ของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร มีความตอนหนึ่งว่า

...ดนตรี (Music) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างหนึ่ง เพราะเป็นเครื่องกลม-
 กล่าวจิตใจนิสัยสันดานของมนุษย์ และเป็นกระจงเงาไวฉายจิตต์ใจความรู้สึกและนิสัย
 สันดานของชนทุกชาติให้ประจักษ์แก่โลกเช่นเดียวกับศิลปกรรมปราณีต ชนทุกชาติจึงได้บำรุง
 ให้เจริญยิ่งขึ้นตลอดมา ผู้ที่ประพันธ์ดนตรีดี ๆ มีชื่อเสียงโด่งดัง นับถือกันเป็นศาสดาทั่วโลก
 ดนตรีที่ตีแต่แพร่หลายไปทั่วโลกเป็นสมบัติสากล เป็นเครื่องผูกพันนานาชาติให้คิดต่อเข้าใจ

¹ มন্ত্রী ตราโมท, โสมส่องแสง:ชีวิตดนตรีไทยของมนตรี ตราโมท (กรุงเทพฯ ฯ :
 โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, พ.ศ. 2527), หน้า 115-117.

และปรองดองกันได้เช่นเดียวกับศาสนา คนตรีเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตาของชนผู้มีดนตรีดี ประเทศรุ่งเรืองแทบทุกประเทศมีดนตรีสอนคนตรีหลายชั้น เป็นกิจลักษณะตลอดจนเป็นวิทยาลัยชั้นสูง ส่งเสริมคนตรีให้สูง ยั่วให้มนุษย์ประพันธ์คนตรี (Compositor) มากขึ้นทุกที่หาโคหยูกนึ่งอยู่ไม่

คนไทยเป็นชนชาติหนึ่งที่มีดนตรีดี แต่หาได้มีทำนุบำรุงและส่งเสริมเป็นกิจลักษณะไม่ การสอนและฝึกหัดเท่าที่ทำได้เวลานี้เป็นการทำส่วนตัว ผู้แต่งเพลงเป็นอาชีพนั้นว่าไม่มีเลย และยังไม่ได้ขยายคนตรีให้กว้างออกไปอีก แม้การเรียนและแสดงคนตรีของต่างประเทศก็ยังไม่หาได้ทำเป็นกิจลักษณะไม่ การสอนคนตรีที่ทำได้เวลานี้เป็นการหัดคนให้ดีคีตศิลป์เท่านั้น แต่กำเนิดของคนตรีพิจารณาทางวิทยาศาสตร์ทั้งหลักและระเบียบของคนตรี วิธีแต่งเพลงและประกอบเครื่อง ฯลฯ ยังไม่ได้สอนกันเลย โรงเรียนคนตรีมีอยู่หลายชั้น ชั้นต่ำก็เป็นโรงเรียนสอนและฝึกหัดคีตศิลป์สำหรับผู้ที่จะเล่นตามความพอใจของตนเอง อีกชั้นหนึ่งเป็นโรงเรียนสอนผู้ที่ประกอบอาชีพในทางคนตรีหรือผู้ที่อยากเล่นให้ดีกว่าคนสามัญ โรงเรียนชั้นสูงนั้นสอนเรื่องคนตรีเป็นวิทยาศาสตร์ สอนเป็นวิชาชั้นสูงและกว้างขวางมาก โดยมากโรงเรียนเช่นนี้เป็นวิทยาลัยชั้นสูงประเภทหนึ่ง Academy of Music แต่ที่รวมการสอนคนตรีชั้นสูงทั้งวันไว้ในมหาวิทยาลัยก็มี

ในประเทศสยามมีแต่การสอนคนตรีเป็นส่วนตัว ยังไม่มีโรงเรียนสอนคนตรีทั้งชั้นกลางและชั้นสูง ถ้าจะเริ่มสอนกันน่าจะให้มีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หาผู้ชำนาญการสอนมาจากต่างประเทศให้สอนตามหลักของเขาซึ่งดีถวนลึกซึ้ง และในขณะที่เดียวกันก็ให้เขาศึกษาคนตรีไทยและเปรียบเทียบเอา เขาระเบียบของเขาแล้วสอนคนไทยอีกที ถ้าทำได้ดังนี้แล้วคนตรีไทยอาจเจริญก้าวหน้าและรุ่งเรืองขึ้นอีก อาจมีผู้ประพันธ์คนตรีไทยตามหลักของฝรั่ง ทั้งการเล่นก็คงดีขึ้นอีกมากด้วย ส่วนคนตรีฝรั่งนั้นเมื่อมีการสอนเป็นกิจลักษณะดังนี้แล้วก็คงจะต้องดีขึ้นเป็นแน่ไม่ต้องสงสัย ถ้าทำได้ดังนี้แล้ว ไซ้แต่ว่าคนไทยจะรู้จักคนตรีของนานาชาติดีขึ้น และทำคนตรีของตนให้ดีขึ้นตามหลักวิทยาศาสตร์เท่านั้น คนตรีไทยก็จะได้แพร่หลายไปทั่วโลกเป็นการเชิดชูเกียรติคุณของชนชาติไทยด้วย. 1.

1 กรมขุนชัยนาทนเรนทร, "พระดำริรูปการณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" หนังสือที่ระลึก 70 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2527), หน้า 211-214.

ถึงแม้ว่าพระคำริของพระองค์ท่านจะมีได้มีการจัดให้บรรลุประราชประสงค์ในสมัยนั้นก็ตาม ความคิดในการจัดตั้งสถาบันการสอนทางด้านดนตรีศึกษาในประเทศไทยก็ยังคงมีอยู่ ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด ในสมัยนั้นคือกรมศิลปากร ซึ่งกรมนี้มีวิวัฒนาการมาจากกิจการช่างในกระทรวงโยธาารวมเข้ากับกรมพิพิธภัณฑ์ ได้แยกออกมาเป็นกรมศิลปากร ในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2469 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นศิลปากรสถาน ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2476 จึงได้มีการรื้อฟื้นกรมศิลปากรขึ้นมาใหม่ กรมศิลปากรได้จัดตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรมในปี พ.ศ. 2477 ในปี พ.ศ. 2480 จึงเปลี่ยนเป็นโรงเรียนศิลปากรและเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2486¹ อันเนื่องมาจากในช่วงที่นายควง อภัยวงศ์ ยังเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ รัฐบาลต้องการฟื้นฟูโซน ละคร และดนตรีไทยขึ้นมาใหม่ เพื่อสามารถจัดแสดงในคราวที่มิชเชอเมืองมาเยือน จึงได้ตั้งกรมการชั้นชุดหนึ่งมีกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เป็นประธาน มีกรมการได้แก่พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลธร พระยาอนุমান-ราชชน พระศรีธรรมาโศภิตกรมวิธานกรมศิลปากรในสมัยนั้น และมีนายฉนิท อยู่โพธิ์ เป็นเลขาธิการ จัดการแยกโรงเรียนศิลปากรในสมัยนั้นซึ่งมีสองแผนกคือ แผนกจิตรกรรมและประติมากรรมแยกไปเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร และแผนกดุริยางคศิลป์ยังเป็นโรงเรียนอยู่ให้ชื่อว่าโรงเรียนนาฏศิลป์²

เมื่อมีการสถาปนามหาวิทยาลัยศิลปากรได้มีการริเริ่มการจัดการสอนดนตรีศึกษาด้วย ซึ่งศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ได้กล่าวถึงความไม่ประสบความสำเร็จในการจัดครั้งนั้นถึงความตั้งใจความตั้งใจต่อไปนี้

...เมื่อมหาวิทยาลัยศิลปากรจัดขึ้นแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีนักศึกษาวิชาการดนตรีมาสมัครเล่าเรียนแม้แต่คนเดียว ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสให้วิทยาทานแก่นักดนตรีของวงดุริยางค์ศิลปากรที่สนใจในวิชานี้ให้มารับการอบรมเพิ่มเติมความรู้ เพื่อประโยชน์ของตัวเขาเองจักได้เป็นครูดนตรีที่สมบูรณ์ในอนาคต แต่ก็มีนักดนตรีที่สมัครเข้ามาเรียนเพียงสี่คนเท่านั้น...³

¹ พระเจนดุริยางค์, บันทึกการทรงจำของพระเจนดุริยางค์, หน้า 33.

² ปรีดกา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, "ข้อพิจารณาเบื้องต้นว่าด้วยพรมแดน ความรู้เรื่องนาฏศิลป์ไทย" จาก พรมแดนแห่งความรู้ ที่ระลึก 100 ปีพระยาอนุমানราชชน (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2532), หน้า 241.

³ พระเจนดุริยางค์, บันทึกการทรงจำของพระเจนดุริยางค์, หน้า 35.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2495 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงมีพระราช-
กระแสเกี่ยวกับเรื่องการสอนวิชาดนตรีมีความตอนหนึ่งว่า¹

... การดนตรีของเราขาดครูผู้ชำนาญในวิชาดนตรี ครูดนตรีที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นนับวันจะหมดไป
ควรจะได้ตั้งโรงเรียนการดนตรีขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อฝึกให้มีผู้ชำนาญในวิชาดนตรีอันจะเป็น
ประโยชน์แก่ทางราชการและประชาชน...

สำหรับพระราชกระแสนี้ได้มีการสนองโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาในปี พ.ศ.
2496 เพื่อจัดการพิจารณาสรุปผลออกมาว่าให้มีการเปิดเรียนดนตรีในโรงเรียนนาฏศิลป์ตามที่
คณะกรรมการตกลงเพื่อความสะดวกในการบังคับบัญชาและการเทียบวิทยฐานะและยังคงมีการ
เรียนการสอนดนตรีศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์มาจนถึงปัจจุบัน

สถาบันสาขาวิชาดนตรีระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

การสอนดนตรีศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ประเทศไทยเราเริ่มมีการจัดการศึกษาอย่าง
เป็นระบบเมื่อไม่นานมานี้เอง โดยได้จัดให้มีการสอนดนตรีศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับ
ปริญญาตรี สถาบันแห่งแรกที่มีการจัดการสอนสาขาดนตรีศึกษาคือที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย โดยได้มีการพัฒนาหลักสูตรดนตรีศึกษาให้เป็นหลักสูตรวิชาโทขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2504
ผู้ดำเนินการคือศาสตราจารย์ทวงเดือน ทิสาลบุตร หัวหน้าภาควิชาสารัตถศึกษาในขณะนั้น และ
มีอาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชาสังคีตนิยมในขณะนั้น มีบทบาทใน
การริเริ่มและวางรากฐานการสอนดนตรีในคณะครุศาสตร์ ซึ่งอาจารย์กำธรได้เริ่มกิจกรรมดนตรี
ในคณะครุศาสตร์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ตั้งแต่มีการเริ่มตั้งคณะครุศาสตร์ โดยในระยะเริ่มแรกได้
จัดให้มีการสอนวิชาสังคีตนิยมไปทั่วมหาวิทยาลัยก่อน และด้วยสายตามองการณ์ไกลและเห็นว่าถ้า
ต้องการให้วิชานี้มีการวางรากฐานที่มั่นคงควรที่จะเริ่มที่การผลิตครู และนอกจากการสอนวิชา
สังคีตนิยมแล้ว อาจารย์กำธรยังเป็นผู้ดำเนินการให้คณะครุศาสตร์เป็นผู้นำนัสนิให้ทำกิจกรรมแสดง
ดนตรีเป็นครั้งคราว ในระหว่างพักกลางวันหรือหลังเลิกเรียน นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้ดำเนินการ
ให้คณะครุศาสตร์เป็นสถานที่สอบดนตรีของ ทรินิตี้ คอลเลจ (Trinity College of Music)
ด้วย นับว่าอาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ฯ ได้เป็นผู้สร้างบรรยากาศทางดนตรีให้เกิดขึ้นในคณะครู-
ศาสตร์มาตั้งแต่เมื่อ 27 ปีที่แล้ว

¹ พระเจนนครियाงค์, บันทึกการทรงจำของพระเจนนครियाงค์, หน้า 37.

พ.ศ. 2515 คณะครุศาสตร์ได้พัฒนาหลักสูตรดนตรีขึ้นเป็นโปรแกรมดนตรีศึกษา มีวิชาเอกและวิชาโททางดนตรีไทยและดนตรีสากล โดยมีอาจารย์ ดร.ปราชญ์ ปรัชญาธรรมวงศ์ เป็นอาจารย์ประจำคนแรก การสอนส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากอาจารย์พิเศษและผู้ทรงคุณวุฒิทางดนตรีหลายท่าน ภาควิชาจึงต้องมีประสานงานจัดการเรียนการสอนสาขาดนตรี ซึ่งรองศาสตราจารย์อาภรณ์ ชาคิบุรุษ และผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ วุฒิโฆษิต ได้ทำหน้าที่นั้นมาในระยะเริ่มแรก เมื่ออาจารย์ดร.ปราชญ์ลาออกไป ผศ.โกวิทย์ ชันธุศิริ ได้มารับหน้าที่แทน และได้มีบทบาทในการปรับปรุงหลักสูตรดนตรีต่อมา ตลอดเวลาได้มีการพัฒนาหลักสูตรมาเป็นลำดับ ในระยะพัฒนานี้ ผศ.รัตนา ตุงคสวัสดิ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสาขานี้ด้วยความร่วมมือประสานงานของ ผศ.โกวิทย์ หัวหน้าสาขานี้ในขณะนั้น และด้วยความสนับสนุนของ ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล ซึ่งเป็นคณบดีในขณะนั้น มีการปรับปรุงหลักสูตรดนตรีศึกษา นอกจากนี้ได้มีการปรับปรุงงานของสาขานี้หลายประการที่ถือได้ว่าเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงมากขึ้น เช่น การริเริ่มจัดแสดงดนตรีครุศาสตร์คอนเสิร์ตขึ้นเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2522 เพื่อเป็นการหารายได้สนับสนุนการเรียนการสอนของสาขานี้ การปรับปรุงค่านาคารสถานที่ที่จะเป็นที่ตั้งของสาขานี้ ห้องฝึกซ้อมและเครื่องดนตรีต่างๆ มีการจัดหาทุนและส่งอาจารย์เพื่อไปศึกษาดนตรียังต่างประเทศเพื่อที่จะกลับมาปฏิบัติงานในสาขา² และบรรจุอาจารย์เพิ่มจากที่เคยมีอาจารย์เพียงท่านเดียว คือ ในปีพ.ศ. 2525 ได้บรรจุอาจารย์อัญชลินทร์ บุรพิพัฒน์ และ มล. กุณฑริกา ศรีธวัช เข้ามาเป็นอาจารย์ตามลำดับ ต่อมาอาจารย์อัญชลินทร์ลาออกไป ภาควิชาได้ขอโอนอาจารย์พึงจิตต์ สวามิภักดิ์ มาจากรวมศิลป์ในปีเดียวกัน และภายหลังได้โอนอาจารย์สงบศึก ธรรมนิหารมาจากกรมศิลปากรเช่นกัน เมื่อพ.ศ. 2524 เมื่ออาจารย์โกวิทย์ ชันธุศิริ ได้ย้ายโอนไปคณะศิลปกรรมศาสตร์ในปีพ.ศ. 2526 ทางภาควิชาสารัตถศึกษาได้บรรจุ พ.ช. ชูชาติ พิทักษากร เข้ามาในปีเดียวกัน

¹วารินทร์ มาศกุล, "ดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์", ครุศาสตร์คอนเสิร์ตครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 11.

²สัมภาษณ์ รัตนา ตุงคสวัสดิ์, อดีตหัวหน้าภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เมื่อ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2533.

กระทั่ง พ.ศ. 2521 ได้จัดหลักสูตรเป็นสาขาการสอนวิชาเฉพาะเป็นวิชาเอกสายเดียว โดยมีวัตถุประสงค์สองประการคือ

1. เพื่อเป็นเนื้อหาการสอนคนตรีในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
2. เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการสอนคนตรีศึกษาและคนตรีชั้นสูง¹

ปัจจุบันหลักสูตรคนตรีจัดเป็นสาขาการสอนวิชาเฉพาะ เป็นวิชาเอกที่ไม่มีวิชาโท นิสิตจะต้องสอบเข้าสาขาคณตรีโดยตรง แต่ละปีจะรับนิสิตสาขาคณตรีไทย 10 คนและคนตรีสากล 15 คน ขณะนี้ภาควิชามีอาจารย์ประจำสาขาคณตรี 7 ท่าน คือผู้ช่วยศาสตราจารย์หึงจิตต์ สวามิภักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พันเอกชูชาติ พิทักษากร อาจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร อาจารย์ชิวทย์ ยุระยง อาจารย์นงลักษณ์ ประสพสุข อาจารย์ ดร.ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ และอาจารย์ที่กำลังศึกษาปริญญาเอกที่สหรัฐอเมริกา คืออาจารย์หม่อมหลวงกฤษณิก ศรีราช กับมีอาจารย์ชาวอังกฤษสอนเซลโล คือ อาจารย์แอนดรู ซิลีย์ และหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันเป็นหลักสูตรฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2531

สำหรับสาขาคณตรีศึกษากับกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ จากการสัมภาษณ์ อาจารย์สังัด ภูเขาทอง วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะเป็นสถาบันแห่งแรกที่ริบบทบาทในด้านการจัดการสอนคนตรีศึกษา โดยการริเริ่มของอาจารย์สังัด ภูเขาทอง ด้วยการเริ่มมีการจัดกิจกรรมคนตรีศึกษานอกหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา มาถึงปี พ.ศ. 2512 ทางกรมการปกครองกับกรมการฝึกหัดครูได้จัดการอบรมครูประจำตำบล ซึ่งสอนวิชาคนตรีศึกษาในเขตจังหวัดชายแดนของประเทศไทย ให้เข้ารับการอบรมด้านการสอนคนตรีศึกษาเป็นจำนวนประมาณ 60 คน ทำให้เกิดข้อสรุปว่าครูที่มีพื้นฐานความรู้ทางคนตรีมาบ้างจะสามารถสอนวิชาคนตรีศึกษาได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีพื้นฐานอยู่เลย ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2513 กรมการฝึกหัดครูได้ทดลองหลักสูตรคนตรีศึกษาในระดับ ปกศ. สูง ชั้น ได้เปิดสอนที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาขึ้นเป็นแห่งแรกเริ่มจากนักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือก โดยเลือกจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จบการศึกษาแล้วและมีพื้นฐานความรู้ทางคนตรีอยู่บ้างจำนวนประมาณ 30 คน ทำการสอนและปรับปรุงหลักสูตรนับแต่นั้นเรื่อยมา²

¹ หลักสูตรคณะครูศาสตร์ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2531 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 119.

² สัมภาษณ์สังัด ภูเขาทอง, หัวหน้าภาควิชาคนตรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 13 พฤศจิกายน 2532.

หลักสูตรทางดนตรีของฝึกหัดครูได้ปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ที่สำคัญคือปรับปรุงในปี พ.ศ. 2519 แล้วย่นำมาใช้ในปี พ.ศ. 2520 เนื่องจากมีโครงการเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ระดับ คบ. 2 ปีหลัง และได้มาปรับปรุงอีกครั้งปี พ.ศ. 2524 เพราะเปิดระดับ คบ. 4 ปี แต่ที่สำคัญคือปี พ.ศ. 2530 เพื่อให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน โดยแยกเป็นเอกคนตรีไทยและสาขาสั้น ก่อนหน้านั้นเป็นการเรียนรวมกัน เพียงแต่เน้นพิเศษให้เลือกเรียนไปทางคนตรีไทยหรือสาขาสั้นได้

การปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้งจะมีผลกระทบต่อคนตรีไทยทุกครั้ง ไม่มีปัญหาทางสาขาคือเกี่ยวกับรายวิชาที่มีผลกระทบต่อจำนวนหน่วยวิชา คนตรีสาขามีข้อมูลทั้งทางด้านรายวิชาและเนื้อหาอยู่มากมาย คืออาศัยหลักสูตรคนตรีตะวันตกมาประยุกต์ได้ง่าย แต่คนตรีไทยมักจะคิดกันว่า มีวิชาอยู่จำกัด ช่างผู้รู้ จึงทำให้วิชาคนตรีสาขามากกว่าคนตรีไทย ในขณะที่ตลาดแรงงาน เช่น กรมสามัญ ไม่ระบุว่า เป็นเอกไทยหรือสาขาสั้น ปัญหาหน่วยวิชาจึงไม่เกิด แต่เมื่อกำหนดจำนวนหน่วยวิชาขึ้น ปัญหาจึงตกอยู่ที่คนตรีไทย ทางฝ่ายสาขาสั้นไม่มีปัญหา การปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2524 เพื่อเปิดสอนระดับ คบ. 4 ปี ทางฝ่ายสาขาสั้นไม่ต้องปรับปรุงอะไรคงใช้วิชาที่เรียนระดับ ปกศ. สูง และ คบ. 2 ปีหลัง แต่ทางด้านคนตรีไทยได้ปรับปรุงทั้งเพิ่มรายวิชามากขึ้นและเนื้อหาของวิชา แต่วิชาคนตรีไทยยังน้อยกว่าคนตรีสาขาสั้น

ในปี พ.ศ. 2530 ถึงโอกาสที่กรมฝึกหัดครูเปิดโอกาสให้รับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพการณ์ในปัจจุบัน จึงได้วางแนวทางให้จัดวิชาทั้งคนตรีไทยและสาขาสั้น มีวิชาเท่ากันทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ กำหนดจำนวนหน่วยกิตของแต่ละวิชาเท่ากัน ปัญหาที่ตกอยู่ที่คนตรีไทยอีกคือการคิดหารายวิชาและเนื้อหาที่จะต้องพยายามแก้ไขและปรับปรุงต่อไป

ในค่านรายวิชาเพื่อการเรียนการสอนนั้น แม้ว่าทางฝ่ายสาขาสั้นจะมีวิชามากกว่าคนตรีไทย เพราะมีโอกาสหาข้อมูลได้ง่ายและมากกว่าก็จริง แต่เมื่อจัดการเรียนการสอนจริง ๆ จำนวนวิชาจะเท่ากัน ¹

หลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกหัดครูใช้เป็นโครงการและแนวทางผลิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู ซึ่งปัจจุบันมีวิทยาลัยครูถึง 13 แห่งที่ดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา โดยกระจายอยู่ในส่ววิทยาลัยครูตามภาคต่าง ๆ 8 สหวิทยาลัย สถาบันทั้ง 13 แห่งได้เปิดทำการสอนทั้งในระดับอนุปริญญา และในระดับปริญญาตรี มีวัตถุประสงค์ 6 ประการดังต่อไปนี้ ²

¹ การสัมภาษณ์สังัด ภูเขาทอง, หัวหน้าภาควิชาคนตรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 25 เมษายน 2533.

² ข้อมูลจากหน่วยศึกษานิเทศก์, ปี พ.ศ. 2532.

1. ให้ความสามารถปฏิบัติการด้านดนตรีได้อย่างถูกต้อง
2. ให้ความรู้ความเข้าใจปรัชญาดนตรีศึกษาและคุณค่าทางสุนทรียะ
3. ให้ความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญทางดนตรีและเข้าใจวิธีสอนดนตรีที่จะออกไปเป็นครูสอนดนตรีในระดับมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ให้ความรู้ความสามารถด้านดนตรีพื้นฐานเพียงพอที่จะขยายผล และศึกษาต่อเพิ่มเติมเท่าเทียมมาตรฐานสากล
5. ให้มีศรัทธา ความภูมิใจ และความรับผิดชอบในวิชาชีพทางดนตรี
6. ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพดนตรี

สถาบันอุดมศึกษาอีกแห่งที่เปิดโปรแกรมการเรียนสาขาดนตรีศึกษาคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เดิมคือวิทยาลัยวิชาการศึกษาแต่ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติเมื่อ 29 มิถุนายน 2517 โดยรวมวิทยาลัยวิชาการศึกษาทั้ง 8 วิทยาเขตเข้าด้วยกัน และการเรียนการสอนสาขาดนตรีศึกษาขึ้นตรงกับภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ ผู้ก่อตั้งคืออาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

หลักสูตรวิชาเอกดุริยางคศาสตร์ เป็นหลักสูตรทางด้านดนตรีศึกษาลำดับแรกซึ่งรับผิดชอบการเรียนการสอนโดยภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ แต่นักศึกษาจะเป็นนักศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ เมื่อจบการศึกษาจะได้รับปริญญาการศึกษาบัณฑิต ในหลักสูตรฉบับแก้ไขปรับปรุงปี พ.ศ. 2530 กำหนดให้มีการเรียนการสอนเป็นสองแบบคือ เอกดุริยางคศาสตร์ชั้นกับคณะศึกษาศาสตร์ เมื่อจบการศึกษาจะได้ปริญญาการศึกษาบัณฑิต และเอกดุริยางคศาสตร์ชั้นกับคณะมนุษยศาสตร์ เมื่อจบการศึกษาจะได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ซึ่งการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาซึ่งเป็นวิชาเอกจะทำการรับผิดชอบโดยคณาจารย์ในภาควิชาดุริยางคศาสตร์เหมือนกัน แต่ในปัจจุบันทางมหาวิทยาลัยยังไม่มีความพร้อมในการเปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต การสอบเข้าทางมหาวิทยาลัยจะทำการสอบคัดเลือกนักศึกษาเข้าไปเอง ในปัจจุบันมีนักศึกษาสองหลักสูตรคือหลักสูตรปริญญาตรีและหลักสูตรเทียบปริญญาตรี (เรียนสองปี)

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรีศึกษา

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาของดนตรีศึกษาในประเทศไทยโดยตรงนั้น ยังไม่มีผู้ทำการค้นคว้าวิจัยมาก่อน จะมีก็แต่งานวิจัยทางด้านดนตรีศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาในแขนงอื่น ดังนั้นในหัวข้อนี้จึงขอเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะทางด้านดนตรีศึกษาเท่านั้น ซึ่งพอจะเสนอได้ดังต่อไปนี้คือ

ซิมมอนส์ (Simmons) พ.ศ. 2523 ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรดนตรีศึกษาที่มหาวิทยาลัยลามาาร์ เพื่อตัดสินว่าหลักสูตรตรงกับความต้องการของบัณฑิตหรือไม่ และมีรายวิชาและขอบข่ายการศึกษาใดที่มีคุณค่าน้อยหรือไม่มีคุณค่า ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตปริญญาตรีทางดนตรี 335 คน วิเคราะห์หาข้อมูลโดยค่าเฉลี่ยและสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ขอบข่ายการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของบัณฑิตได้แก่ รายวิชาพื้นฐาน การรวมวง รายวิชาเอกดนตรีศึกษา รายวิชาปฏิบัติโท ทฤษฎีดนตรี แบบแผนดนตรีศึกษาคีตกรรม ทักษะดนตรี ความสามารถส่วนบุคคล การใช้ภาษาอังกฤษ ความซาบซึ้งทางดนตรีและการสอนนักเรียน ขอบข่ายการศึกษาที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิตได้แก่ รายวิชาการศึกษา เรื่องความเข้าใจเด็ก บุคลิกภาพในการสอน และความรู้ทั่วไป รายวิชาในขอบข่ายที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิตได้แก่ คณิตศาสตร์ การปกครอง แบบแผนดนตรีระดับประถมศึกษา สัมมนาสำหรับการสอน ปากเปล่า ทักษะและความเข้าใจที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิตได้แก่ การสอนขับร้องระดับมัธยมศึกษาและการเรียบเรียงเสียงประสานวงแจ๊ส การเก็บบันทึกห้องเรียนและการใช้เครื่องมือโสตทัศนศึกษา รายวิชาที่มีประสิทธิภาพได้แก่ รายวิชาเอกดนตรีและทฤษฎีดนตรี รายวิชาที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือแบบแผนดนตรีระดับประถมศึกษาและคณิตศาสตร์ ความแข็งแกร่งหลัก ๆ ของหลักสูตรมีดังนี้ คือทฤษฎีดนตรี คณะดนตรี เอกดนตรี ความอ่อนแอที่สำคัญในหลักสูตรได้แก่ ดนตรีระดับประถมศึกษา รายวิชาแบบแผนดนตรีเน้นไม่พอ การอ่านนวยการขับร้อง ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความดีสูงคือการที่นักศึกษาจำเป็นต้องให้ประสบการณ์ทางปฏิบัติมากขึ้น และรายวิชาแบบแผนดนตรีจำเป็นต้องเน้นรายละเอียดเพิ่มเติม¹

¹ James M. Simmons, "An Evaluation of the Music Education Curriculum at Lamar University Through an Analysis of The Responses of its Teaching Graduates". Dissertation Abstracts International, 40 (June 1980) : 6183-A.

โทมัส (Thomas) พ.ศ. 2524 ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโปรแกรมดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยคลาฟลิน เพื่อระบุความแข็งแกร่งและความอ่อนแอของโปรแกรม ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิต 93 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้จำนวนร้อยละ ดังสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ขอบเขตของความแข็งแกร่งของโปรแกรมได้แก่ ทฤษฎีดนตรี คีตลักษณ์ และการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วรรณคดี การขับร้อง และรายวิชาแบบแผน ขอบเขตความอ่อนแอของโปรแกรมได้แก่ เทคนิคของคาร์ลอฟและโคตาอึ การสอบเครื่องดนตรีในวงแบนด์และวงออร์เคสตรา โอกาสในการปฏิบัติรวมวง การทดสอบและการวัดในดนตรีศึกษา ดนตรีร่วมสมัย ดนตรีของชนเผ่าดำ ประสิทธิภาพทางวัฒนธรรมในและนอกวิทยาเขต บัณฑิตโดยทั่วไป ห้องปฏิบัติ การหลักสูตร ขอบเขตการฟัง และเครื่องดนตรีที่คณะเป็นเจ้าของ ¹

อรรารณ ชมวัฒนา และกัตติกา ตั้งธนกานนท์ ได้ทำการวิจัยเมื่อปี 2525 เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาดนตรีศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต (มัธยม) ในส่วนกลาง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักเรียนโรงเรียนสาธิตเกี่ยวกับวิชาดนตรีศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนดนตรีไทย ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนสาธิต 440 คนและอาจารย์จำนวน 35 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคาร์ร้อยละและค่าเฉลี่ยและค่าไคสแควร์สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วิชาดนตรีศึกษามีส่วนสนับสนุนดนตรีไทยโดยนักเรียนได้รับความรู้จากวิชาดนตรีศึกษาเน้นหนักทางคันทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ความถนัดทางดนตรีไทยของอาจารย์ผู้สอนวิชาดนตรีศึกษาและการเล่นดนตรีไทยได้ของคนในครอบครัว มีผลต่อการเล่นดนตรีไทยได้และความชอบด้านดนตรีไทยของนักเรียน ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการเรียนการสอนดนตรีไทยคือผู้สอนและเครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอกับนักเรียน สาเหตุจูงใจที่สำคัญที่ทำให้นักเรียนเล่นดนตรีไทยเป็นคือการมีพื้นฐานมาแต่เด็ก ²

¹ Robert F. Thomas, Jr. "An Evaluation of the Music Education Program at the claflin College". Disertation Abstract International, 41 (May 1981) : 4640A-4641A.

² อรรารณ ชมวัฒนาและกัตติกา ตั้งธนกานนท์, ความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรีศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิตในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์, 2525, หน้า ค-ง.

อรุณ วิวัฒน์ปฐพี ได้ทำการวิจัยเมื่อปี 2527 เรื่อง การประเมินหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู เพื่อประเมินหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู โดยใช้แบบจำลองแบบซิป ประเมิน บริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตของหลักสูตร เพื่อหาข้อบกพร่องและเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ได้ผลวิจัยดังต่อไปนี้คือ

ด้านการประเมินบริบท หลักสูตรส่วนใหญ่มีความเหมาะสม โครงสร้างเนื้อหาสาระเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ ดนตรีตะวันตกมากกว่าดนตรีไทย จำนวนหน่วยกิตปฏิบัติน้อยไปสำหรับเนื้อหาส่วนใหญ่เหมาะสม ด้านการประเมินกระบวนการ พบว่ากระบวนการของหลักสูตรยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร อาจารย์ผู้สอนมีวุฒิต่ำกว่าเกณฑ์สัดส่วนมาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย จำนวนอาจารย์ไม่เพียงพอ อุปกรณ์การเรียนการสอนยังไม่พร้อมเท่าที่ควร ส่วนนักศึกษามีความเหมาะสมปานกลาง ในด้านการประเมินกระบวนการ กระบวนการของหลักสูตรยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร นักศึกษาคำเนินการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง มีลักษณะเป็นผู้รับ ชักถามและแสดงความคิดเห็นน้อย กระบวนการเรียนการสอนยังไม่เหมาะสม นักศึกษาได้รับผลสัมฤทธิ์จากกระบวนการเรียนการสอนด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัยน้อย ส่วนในด้านการประเมินผลผลิต บัณฑิตวิชาเอกดนตรีศึกษามีคุณสมบัติเป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรค่อนข้างน้อย ¹

¹ อรุณ วิวัฒน์ปฐพี, "การประเมินหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู" (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์, พ.ศ. 2527), หน้า ค-ง.

สรุปวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คนตรีศึกษาในประเทศไทยแม้จะเริ่มการเรียนการสอนในสถาบันอย่างเป็นทางการเป็นระบบมานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 แล้วก็ตาม ก่อนหน้านั้นความเคลื่อนไหวทางด้านคนตรีศึกษามีมาตลอดเวลา เช่นกันนับตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อยมาถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาการเรียนมาทั้งคนตรีไทยและคนตรีตะวันตก โดยสถาบันการศึกษาในยุคต้น ๆ จะเป็นการเรียนการสอนแบบที่เรียกว่าการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยการที่ผู้สนใจเรียนจะต้องมาฝากเนื้อฝากตัวกับครูหรือตามสำนักที่มีชื่อเสียง การเรียนการสอนแบบนี้ยังคงอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการพัฒนาจนกระทั่งจัดเป็นหน่วยงานของทางราชการถึงเป็นกรม ชื่อว่ากรมพิศพาทยหลวงและกรมเครื่องสายฝรั่งหลวง² เริ่มมีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบระเบียบมากขึ้น แต่การเรียนการสอนคนตรีมิใช่เพียงจะจำกัดอยู่เฉพาะในหน่วยงานราชการเท่านั้น ส่วนที่เป็นเอกชนเช่น ตามวังเจ้านาย บ้านขุนนาง หรือตามละแวกบ้านของชาวบ้านก็มีการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนอยู่เสมอมิได้ขาด เรื่อยมาจนสมัยปัจจุบันที่การเรียนการสอนคนตรีศึกษามีการจัดให้เป็นระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น ด้วยการบรรจุอยู่ในหลักสูตรระดับประถมและมัธยม ตลอดจนมีการจัดในชั้นอุดมศึกษา สมตามพระปณิธานของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร อธิบดีกรมมหาวิทยาลัยพระองค์แรก ซึ่งพระองค์ท่านมีพระเมตตาทรงพระดำริรูปการณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีพระประสงค์จะให้จัดการศึกษาคนตรีให้ถึงระดับสูงในมหาวิทยาลัยชั้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันแรก แม้จะสัมฤทธิ์ดังพระประสงค์ก็มีการเปิดวิชาคนตรีเป็นวิชาโทขึ้นในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปี พ.ศ. 2504 และพัฒนามาเป็นวิชาเอกตามลำดับ ตลอดจนขยายขอบข่ายการจัดไปยังสถาบันต่าง ๆ คือในวิทยาลัยครูและที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ซึ่งทั้ง 3 สถาบันเป็นการจัดการเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อการผลิตบัณฑิตออกไปทำหน้าที่ครูสอนคนตรี นอกจากนี้ยังมีอีกหลายสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนเน้นทางด้านศิลปศาสตร์ เพื่อผลิตบัณฑิตออกมาเป็นศิลปินรับใช้สังคม เช่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยพายัพ

¹ สัมภาษณ์ผู้จัดทำ คุริยประณีต, เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2533.

² ปิติ วาทยากร, บันทึกการทรงจำของพระเจนดุริยางค์, หน้า 30.

หรือในสถาบันของกรมการฝึกหัดครูที่มีปัญหาทางด้านการบริหาร¹ ต้องหันเหแนวทางการผลิตมาผลิตศิลปินคัยการเปิดโปรแกรมศิลปศาสตร์บัณฑิตเหล่านี้ก็ดี แต่ในภาพรวมการศึกษาด้านดนตรีของประเทศไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าเทียมมาตรฐานสากลเท่าที่ควร ในทางเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน ประเทศไทยมีการพัฒนาทางดนตรีมาเป็นเวลานานทั้งดนตรีประจำชาติและดนตรีตะวันตกมาก่อนหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศไทยเริ่มพัฒนาดนตรีตะวันตกมาก่อนประเทศญี่ปุ่น² แต่ปัจจุบันดนตรีตะวันตกในญี่ปุ่นกลับมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ในเมืองโตเกียวเพียงเมืองเดียวมีวงออร์เคสตราถึง 5 วงที่บรรเลงคอนเสิร์ตเป็นประจำ และเมืองอื่น ๆ ก็มีวงออร์เคสตราของตนเองประจำจังหวัดอย่างน้อยจังหวัดละ 1 วง³ แต่ในประเทศไทยทั้งประเทศมีวงออร์เคสตราที่บรรเลงคอนเสิร์ตเป็นประจำเพียง 4 วงเท่านั้น คือวงดุริยางค์ของราชนาวีไทย (Royal Thai Navy Orchestra) วงดุริยางค์ของกรมศิลปากร (Thai National Orchestra) บางกอกซิมโฟนีออร์เคสตรา (Bangkok Symphony Orchestra) และวงอิมบิคุส (Ibycus Chamber Orchestra)

การพัฒนาอย่างรวดเร็วของดนตรีในประเทศไทยญี่ปุ่นเนื่องมาจากการส่งเสริมอย่างจริงจังของทุก ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกญี่ปุ่นส่งนักศึกษาออกไปเรียนดนตรียังต่างประเทศอย่างจริงจัง เพื่อให้คนเหล่านี้กลับมาเป็นครูสอนดนตรีอย่างถูกต้องตามแบบแผนเป็นจำนวนมาก มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีจากประเทศต้นตำรับมาเป็นครูสอนเพื่อผลิตเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งครูเหล่านี้

¹ สัมภาษณ์อาจารย์สังข์ ภูเขาทอง พบว่ามีสถาบันของกรมการฝึกหัดครูหลายสถาบัน เช่น วิทยาลัยครูจันทระเกษมต้องการจะปิดตนเองเนื่องจากปัญหาหลายประการ แต่ผู้บริหารสถาบันมีนโยบายที่จะให้ผลิตบัณฑิตต่อไป รวมทั้งตั้งเป้าจำนวนนักศึกษาที่จะรับเข้ามาในแต่ละปี ทำให้ทางภาควิชาดนตรีต้องหาทางออกในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการหันเหเป้าหมายของภาควิชาจากการผลิตครูมาผลิตศิลปินแทน

² สัมภาษณ์กำจร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2533.

³ สัมภาษณ์ Yoshikazu Fukumura, วาทยากรชาวญี่ปุ่น, เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2532.

สามารถสอนนักเรียนได้อย่างถูกต้อง เป็นจำนวนหลายคน และผลผลิตเหล่านี้ได้ออกไปขยายผลในอนาคตต่อไป¹ แต่ในประเทศไทยการส่งเสริมทางด้านคนตรีศึกษามีน้อยมากทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ กิจกรรม ฯลฯ การวางแผนและความต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่นการรับนักศึกษาของภาควิชาคนตรีในวิทยาลัยครูต่าง ๆ บางสถาบันมีการเปิดสอนไม่สม่ำเสมอ (เนื่องจากปัญหาภายในหลายประการ) โดยที่ผู้บริหารของวิทยาลัยมีนโยบายที่สวนทางกับความต้องการของอาจารย์ที่สอนคนตรีศึกษา ทำให้ไม่สามารถวางนโยบายอย่างเด่นชัดของทิศทางการดำเนินการปรับปรุงงานของสถาบันได้² ปัญหาการให้การสนับสนุนคนตรีแต่เป็นการสนับสนุนที่ปลายเหตุ เช่นการสนับสนุนการประกวดวงโยธวาทิตในระดับโรงเรียน รัฐบาลไม่สนับสนุนการผลิตครูอย่างจริงจัง ไม่ให้ตำแหน่งบรรจุครูในโรงเรียนใหม่ปริมาณมากพอ และการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนไม่มีความสอดคล้องต่อเนื่องจากระดับชั้นต้น ๆ มาระดับสูง แต่ผู้บริหารในระดับสูงต้องการเห็นผลงานว่าประเทศไทยมีวงโยธวาทิตที่มีมาตรฐานสูง สามารถชนะการประกวดในระดับโลก เกิดความนิยมสิ่งใดก็จะดำเนินการสิ่งนั้นทันทีอย่างรวดเร็วแต่ไม่ต่อเนื่อง เช่น ความนิยมในวงโยธวาทิตผู้บริหารการศึกษาของรัฐบาลก็จะทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลไปที่การซื้อเครื่องดนตรีซึ่งมีราคาแพงมาก โดยไม่คำนึงว่าใครจะสอน มีครูหรือไม่ เพียงแต่คาดหวังว่าผลงานจะต้องออกมามีประสิทธิภาพ แต่ปัจจุบันจะช่วยกลับมีการคำนึงถึงน้อยมาก³ หรือตัวอย่างเกี่ยวกับการส่งเสริมวงออร์เคสตราของเยาวชนของหน่วยงานของรัฐบาล หน่วยงานเหล่านี้พยายามส่งเสริมให้เยาวชนได้มีกิจกรรมทางดนตรีที่มีคุณภาพ แต่ปัญหาคือการหาจำนวนผู้บรรเลงในวงให้ครบตามจำนวนสมาชิกที่ต้องการ ซึ่งก็ย้อนไปที่ปัญหาเดิมคือการขาดครูสอนเครื่องดนตรีเฉพาะชนิด และขาดการสนับสนุนในโรงเรียน แต่แนวทางในการดำเนินการของกิจกรรมดังกล่าวกลับเป็นการหานักดนตรีจากวงดุริยางค์ของกองทัพต่าง ๆ เข้ามาเล่นเสริม และจัดครูพิเศษมาสอนนอกเวลาให้ซึ่งการดำเนินการนี้เป็นสิ่งที่

¹ สัมภาษณ์ Haruo Washi , ผู้อำนวยการสถาบันญี่ปุ่น (Japan Foundation), เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2533.

² สัมภาษณ์พนธ์ วรรณเวช, หัวหน้าภาควิชาคนตรี วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง, เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533.

³ สัมภาษณ์วาสิษฐ์ จรรย์ยานนท์, อาจารย์ประจำภาควิชาคนตรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533.

แต่ปรากฏว่าไม่สามารถทำให้ต่อเนื่องได้ เพราะผู้ที่มาสอนส่วนใหญ่จะเป็นศิลปินซึ่งมีความชำนาญในการสอนน้อยมาก ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร¹ ซึ่งสภาพและปัญหาของคณาครศึกษานในประเทศไทยเหล่านี้ บางประการอาจเป็นปัญหาที่ยากแก่การหาจุดเริ่มและคำตอบที่เหมาะสมในการวินิจฉัยแก้ไข แต่หลายประการเป็นประเด็นที่หากมีการร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจังของทุก ๆ ฝ่ายแล้ว น่าที่จะแก้ไขให้คลี่คลายได้อย่างละมุนละม่อมตามทิศทางที่น่าจะส่งเสริมการพัฒนาของงานสาขานี้ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการผลิตบัณฑิตสาขาครุคณาครี น่าจะเป็นประเด็นแรกที่ควรมีการให้ความสนใจคำนึงถึง เป็นประการสำคัญประการแรก

อย่างไรก็ตามนับแต่สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐได้ผลิตบัณฑิตครูสาขาครุคณาครีศึกษา ปรากฏว่ายังไม่มีการศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาสาขาครุคณาครีศึกษาเลย เพื่อที่จะได้ทราบถึงสภาพความเป็นไปของการจัดการเรียนการสอน เนื้อหา ผู้เรียน และปัญหาตลอดจนอุปสรรคของการให้การศึกษาคณาครีศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาคณาครีศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และตรงตามความต้องการของสังคม อีกทั้งยังจะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาและวิจัยในหัวข้อสภาพและปัญหาของการศึกษาคณาครีศึกษาในประเทศไทย โดยมีมุ่งศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 3 สถาบันที่สอนสาขาครุคณาครีศึกษา คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และวิทยาลัยครูในสังกัดสภาการฝึกหัดครู โดยคาดว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องในการปรับปรุงสภาพการให้การศึกษาคณาครีศึกษา อันจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในสาขานี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

¹ สัมภาษณ์แอนดรู ฮิลลีย์, เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2532.